

Catalijn Claes

Open einde

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

1

Kommer Luidinga staat in volle zielenrust op het klinkerstraatje achter zijn huis. Hij trekt tevreden aan zijn pijpje en kijkt naar een spreeuw op de dakgoot aan de overkant. Diens zwartveren pakje is besprenkeld met zilveren spikkels, en met zijn spitse, botergele snaveltje kwinkeleert hij zijn snerpende liedjes tegen het vallende avondrood. Met zijn simpele liedje sluit hij de dag af. In de zoelte van de lucht hangt de geur van omgespitte aarde, die komt van een kleine, bescheiden tuin, waarin een armetierig seringendoempje en wat rozenstruiken. Rechts van het straatje staat een houten schuurtje, waarin wat overgebleven visserspullen, vergane glorie van wat eens was. Links een oud, gammel kippenhok, waarin drie kippen en een Barnevelder haan met rode lellen, een overhangende kam en zware sporen aan zijn geel geschubde poten. De haan die in de vroege ochtend met zijn luid gekraai Kommer uit zijn slaap wekt.

Nu daalt na een snikhete dag een verkoelende adem over de buurt. De haan zit met zijn vrouwen op stok, het windhaantje op het schuurtje vangt de laatste stralen van het wegstervende

daglicht, en het buurtje doezelt langzaam weg in de aansluitende avondschemer. Kommer neemt de pijp uit zijn mond, en bekijkt met aandacht de kop van zijn doorrokertje, waarop de afbeelding van een zeilbottertje, dat met gebolde zeilen voor de wind afvaart. De afbeelding doet hem denken aan *Het Zwaantje*, zijn eigen zeilbottertje dat een aantal jaren terug voor de sloop is gegaan, een best scheepje waar hij jaren mee heeft gevaren, achterom voorbij het wad, waar hij in zijn tijd op schar, bot en garnalen viste, en tijdens het seizoen op paling, beste grauwe aal waar goed voor werd betaald. Als hij aan die tijd terugdenkt, heeft hij onder de vissers van toen het langst met een zeilbottertje gevist, en kreeg hij van hen – die het wisten – commentaar genoeg. Hij als visser ging met zijn tijd niet mee, en als-ie zo doorging kwam hij achterop, telde hij niet meer mee. De motorkotters hadden de toekomst, dat begreep hij zelf toch ook wel? Hij ging op al hun praat niet in, zei op alles ja en amen en voer alle dagen bij het krieken van de dag achterom het wad op, leegde de fuiken boven de leefbun, en plaatste de stokken weer terug in de bodem.

Tijdens het terugplaatsen van de stokken dacht hij na over alles wat ze tegen hem zeiden,

en hij gaf eerlijk aan zichzelf toe dat zijn vangsten lang niet zo groot waren als die van de vissers die met hun kotters op open zee visten.

Maar zij bleven een volle week van huis, terwijl hij, omdat hij op het wad viste en zijn dagelijkse afnemen had, het grote voordeel kende van 's avonds thuis zijn bij vrouw en kind.

En hij weet drommels goed dat hij van het vissen niet rijk is geworden, maar ondanks alles heeft hij er toch een aardig huisje aan overgehouden, een klein, geriefelijk huis met een rood pannendak, twee ramen voor, twee ramen achter, een voorkamer, een achterkamer en een klein keukentje waarin een trapleer die naar de zolder leidt, een zolder met bruine houten balken en een dakraam.

Een klein huis weliswaar, dat schrill afsteekt tegen de veel grotere huizen van de andere vissers, die na al die jaren hem nog steeds zien als die koppige ezel die van geen toegeven weet, die in zijn tijd is blijven stilstaan waardoor hij letterlijk de boot heeft gemist. Jawel, hij wist en weet wel hoe ze tot op de dag van vandaag over hem denken, maar door de tijd heen is hij zichzelf gebleven, een tevreden mens, trots op zijn onbezwaard bezit, het loon van zijn arbeid van zuinig

leven en sparen, en met zijn hechte geloof, stille dankbaarheid in het hart, en liefde en toewijding voor vrouw en kind.

Hij kijkt nog eens naar het zeilbottertje op de bruin doorrookte pijpenkop, het bottertje dat zo veel op *Het Zwaantje* lijkt. *Het Zwaantje*, dat op de scheepswerf van Visser gesloopt is omdat er geen redden meer aan was. Om zich in de schuld te steken voor een nieuwe schuit, dat zag hij niet zitten, en Gepke – God hebbe haar ziel – was het hierin volkomen met hem eens. Haar woorden: ‘Geen schulden, Kommer, daar zijn we beiden te oud voor. We hebben de veiligheid van huis en haard, en met wat zuinigheid komen we d’r wel, en Engel brengt ook zijn geldje thuis.’ Ach ja, Engel, zo anders van aard dan zijn ouwe vader, en de trots van zijn moeder, die hoog met hem liep en veel van haar vaders karakter terugzag in hun zoon. Nol Versluis, een man van stavast en rechtdoorzee, en opstapper van de reddingsboot. Maar da’s ook alweer jaren terug.

Engel. Als zestienjarige knaap voer hij als dekknecht op de kotter van Lastdrager en verdiende een aardig centje, waar Gepke een paar tientjes van nam voor kost en huishoudgeld, en de rest zette ze voor Engel op de bank, een rug-

gensteuntje voor later. Later... Er roest een pijn door zijn denken. Voor Gepke kwam er geen later, van de ene op de andere dag trok ze zich in zichzelf terug, werd vergeetachtig, en dat ging van kwaad tot erger. Gepke gleed af tot een totale dementie, waarin ze haar man en haar zoon en heel de omgeving niet meer herkende, en waarbij de huisarts het voor beide partijen beter vond dat ze in een tehuis werd opgenomen.

Tja, wat doe je als zo'n pillendraaier dat tegen je zegt? Dan kun je op dat moment die woorden moeilijk bevatten, vooral als je met elkaar een goed huwelijk hebt gehad. Dan is het of de hemel op je valt, dan wordt alles om je heen duister en schreeuwt je hart het uit: 'Waarom ik?' en weet je niet of je vloeken moet of bidden. Kommer deed na veel innerlijke strijd het laatste. Hij berustte in zijn lot met in zijn hart de vaste overtuiging: zo zou Gepke het hebben gewild. Hij leefde voor zijn zoon, die hij opvoedde zo ver het in zijn macht lag en met respect voor al wat leeft en groeit op aarde. Engel, die uitgroeide tot een boom van een vent, vierkante kop, breed in de schouders, benen als heipalen, stug van aard, geen prater maar een denker. Engel. In uren van stille eenzaamheid denkt Kommer weleens: is

Engel nu de waarheid van het leven, en mij door hogerhand opgelegd?

Wrevelig schudt hij een paar maal zijn hoofd. Hij moet toch beter weten! Wat is in het leven de zuivere waarheid? De een ziet het zus, de ander zo. Maar de oprechte waarheid die tot aan het goddelijke grenst, hierin is het menselijk brein te klein om het te bevatten.

Hij rukt zich los uit zijn overpeinzing en bekijkt met alle aandacht nog eens de afbeelding op zijn doorrokertje. Het roept herinneringen op die hem wee maken. Hij kan maar beter niet meer uit die pijp roken, de afbeelding kan er waziger door worden. Hij steekt het doorroker-tje in zijn zak. Die gaat in het pijpenrek tussen de andere bruine doorrokers, waarop verschillende afbeeldingen: een watermolen, een zwemmende zwaan, een indianenkop, een schaap in de wei.

De volgende morgen koopt hij een nieuw doorrokertje in het tabaks- en snoepwinkeltje van Dieuwertje Molenaar, die na de plotselinge dood van haar man net als hij alleen door het leven moet.

Dieuwertje is een robuuste vrouw met een flink postuur, breed in de heupen. Ze waagt een kans en zegt: 'We kennen elkander al heel

wat jaren, Kommer. Ik sta alleen, jij staat alleen, wat zou je d'r van zeggen als wij samen 's...?' Ze zwijgt en kijkt hem vragend aan.

Het beeld van Gepke schuift tussen hen in. Ze liep hoog met Dieuwertje, mocht haar wel en ook hij weet dat Dieuwertje een oppassende vrouw is die een vriendelijk woord heeft voor iedereen. Toch zegt hij: 'Je bent een beste, Dieuwertje, maar over zijn kant, één steen maalt niet.'

Dieuwertje, onbekommerd met beide handen in haar zij: 'Ik waagde het erop, Kommer Luidinga, en de een draagt z'n pakkie zus, de ander zo, maar allee, de winkel wordt mijn zwanenzang, en niemand zal om mij een traan laten.'

Dieuwertje, ze heeft geen kinderen, zou ze daar stilzwijgend onder hebben geleden? Ach, da's zo'n subtiel onderwerp, daar praat een vrouw meestal niet over. Gepkes beeld danst weer door zijn geest, en hij gaat op Dieuwertjes praat in: 'Geen ziekte of zeer, een beroerte of het tikkertje dat plotseling ophoudt, zo gezond, zo dood, da's 't best.'

Terstond stuift ze op: 'Kerel, je kletst uit je nek, je hebt nog een zoon.'

Juist, hij heeft nog een zoon, die meer en meer zijn eigen weg gaat. Jawel, meneertje droomt

over een nieuwe kotter op de scheepswerf van Visser. Een kotter die tegen een zeetje kan, goed en eerlijk materiaal, daar staat Visser om bekend. Visser, een ouwe rot in het vak, een die het nog in de toppen van zijn vingers heeft, maar voor hoelang nog? Bij hem gaan ook de jaren tellen. Douwe Visser, Kommer kent hem vanaf dat ze nog kinderen waren. Douwe is vader van twee dochters en hij van een zoon, die zijn zinnen heeft gezet op een eigen kotter. Douwe weet dat en dringt er bij Kommer op aan: 'Een mens heeft naast zijn leven ook zijn dromen, gun dat jong toch zijn geluk.'

Maar Kommer, met duim en wijsvinger, zegt: 'Eerst van dattum.'

Douwe heeft zijn centjes binnen, dan praat je makkelijker. Maar een kotter kost geld, veel geld, een aantal jaren vaar je met een gouden mast, maar als het effe tegenzit in de visserij heb je weinig vangst en een lage besomming, met op de achtergrond de maandelijkse aflossing op een 'gouden scheepje'. Houd dan je kop maar 's boven water! Maar hoe brengt hij dat Engel aan zijn verstand? Engel, een stoere vent van even dertig. Hij kijkt niet naar een vrouw om. Nee, die zoon van hem heeft geen vrouwenvlees, die

heeft heel andere idealen in zijn kop, waarin het beeld van een vrouw niet past.

Dan hoort Kommer de klink van het poortje. Kijk kijk, wie hebben we daar? Brecht, de trouwe eega van Pieter Baanders. Pieter Baanders, hij heeft een huis laten bouwen op het Onrust. Jawel, meneertje, een spiksplinternieuw huis, twee verdiepingen hoog, met brede ramen en met een uitzicht op de afslag en de haven. Het is bekend, Pieter zit goed bij kas, en wie het breed heeft laat het breed hangen, en wie het nog breder heeft laat het slepen. Waarom Baanders nog alle dagen in de stuurhut staat, is menigeen een raadsel.

Bij Pieter en Brecht kwamen geen kinderen, en stiekeme monden beweerden dat Pieter de kunst niet verstond. Brecht leed er zichtbaar onder. Pieter, het stille verdriet van zijn vrouw en al dat geouwehoer van buiten meer dan zat, opperde een plan, besprak het met Brecht, en adopteerde uit het buitenland een oorlogswees, die in de loop der jaren opgroeide tot een pittige, jonge meid, rank van lijf en leden, roetzwart van haar en grote donkere ogen in een matbruin gezichtje. In al die jaren was de roddel niet van de lucht. Menigeen schudde het hoofd en vroeg